

טשענאכטאזער צייטונג

פארשטייט זיך אז די פארגעגאנגענע
טעג זיינען געווען פאר אונז
אין אומגלויבליכע שוועריגקייטן.
און ווערן זיי נישט געווען פאר אונז
אין אומגלויבליכע שוועריגקייטן.

פארשטייט זיך אז די פארגעגאנגענע
טעג זיינען געווען פאר אונז
אין אומגלויבליכע שוועריגקייטן.
און ווערן זיי נישט געווען פאר אונז
אין אומגלויבליכע שוועריגקייטן.

פארשטייט זיך אז די פארגעגאנגענע
טעג זיינען געווען פאר אונז
אין אומגלויבליכע שוועריגקייטן.
און ווערן זיי נישט געווען פאר אונז
אין אומגלויבליכע שוועריגקייטן.

Piątek 22 października 1937

ליכט-צינדען 4.30

פרייטאג 25 גרשון תרצ"ח

Dr. med.
M. KOHN-SZAJNOWA
wznowiła przyjęcia
AL. WOLNOŚCI 3/5. TEL. 18-62.

Dr. med. **M. SZTAJNIC**
choroby nerwowe i wewnętrzne
przyjmuje od 9—11 i 4—7 p.p.
ul. N. Panny Marii 31
front, II-gie piętro. Tel. 10-92.

Dr. med. **N. BERNSTEIN**
LAUREAT WYDZIAŁU LECARSKIEGO W STRASBURGU
przyjmuje w chorobach kobiecych,
wewnętrznych i akuszerii.
Analizy lekarskie.
ul. N. Marii Panny 20
(prawa oficyna, I piętro). Tel. 12-53.

אויסגעשלאסן פון בעקער-צעק
די פערזאנען פון יוד. בעקער-צעק אין מודיע:
זונטאג, דעם 17 ד. ח. אין אויף דער אלגעמיינער
פערזאנלונג פון בעקער-צעק בעשלאסען געווארען
אויסצושליסען פון בעקער-צעק פאלגנדע מיטגלידער:
(1) משה גראיעצקי, אלעס 5 פאר נישט-אויס-
טירען די בעשלוסען פון צעק און פאר נישט-ע-ה-ר-
ליכע קאנקורענץ.
(2) פייגל ארזשער, ווארשאווער 21 פאר ברע-
כען די דיסציפלין און עטיק פון פראיינ.
פערזאנלונג פון בעקער-צעק

א גימנאזיסט
ערייילט לעקציעס אין קארפפעטיזע אין ראהמען
פון 6 קלאסען גימנאזיום. אויך העברעאיש און א-
דערע למורים פון יודאייסטיק צו צוגעגליכע פרייען
צו ערקלירען זיך אין רעדאקציע.

FABRIKARIA, I PRALNIA CHEMICZNA „KRYSZTAŁ“
ul. Berka Joselewicza 2.
צום פרייהאנדל-סעקציע
פאר נעמען און צו האשען קראגענס מיט לאנג - דערפערע
שפיגעל-גלאזן ווי אויך כעמישע צווייגעלעך און צו פארבע-
אלעראט קליידער. גארדינען צו האשען און צו שפאנען.
ספעציאליטעט: (1) פארבען לעדערנע קורטקעס
(2) דעקאטירען (ארויסנעמען) פלעקען און האשען.
שטוב: פלעקען חערען צווייגעלעך און פאר א-
אלץ צוגלייגע פרייען.

SZKOŁA TAŃCÓW baletm. Kosteckiego
w lokalu własnym
ul. Waszyngtona 6.
Wycza ostatnie nowości — kongresu — paryża
1937/1938 roku w kompletach — pojedynczo
Zgłoszenia codziennie od 10—21 w.
אכטונג: יעדען שבת פראקטישע דעקציע
פאר יודישער נעזעלשאפט.
אנהויב 8 און 9. — ערשטקלאסיגע מוזיק.

Protekt od BÓLU GŁOWY
KOWALSKINA
PRZY PRZEZIEBIENIU
GRYPY, KATARZE

Regina Sternfeld Józek Zombek
Zaręczeni
w październiku 1937 r.
Z intencji zaręczyn p. JÓZKA ZOMBKA z panną
REGINĄ STERNFELDÓWNĄ serdecznie winszują
P. Wajchmanowie
i Franka Fiszpanówna
P. REGINIE STERNFELDÓWNIE z okazji zaręczyn
z p. JÓZKIEM ZOMBKIEM wiele szczęścia życzą
KOLEŻANKI i KOLEDZY
BIUROWI.
Z intencji zaręczyn p. Reginy Sternfeldówny
z p. Józkiem Zombkiem
życzy promiennej przyszłości
M. Kimelman
Koledze naszemu Józce Zombce z okazji zarę-
czyn z p. Reginą Sternfeldówną, życzą szczęścia
Wilek Lewkowicz, Abram Sztajnhart,
Dawid Gliksman, Motek Śpiewak
P. STAŚKOWI ALTMANOWI
z p. SALĄ WAJNTRAUBÓWNĄ
życzą wiele szczęścia i pomyślnej przyszłości
P. HOROWICZ z SYNEM

„טשענאזיל“ - א. וילבערשטיין
טשענאכטאזיל, אלעס קאשטשוישקי 23 א-
טעלעפאן 18-60.
פערקויפט - **קויהלעז** אין קאקס
בירא פון
ליפערט אויסער וואגנאזילעז אויך איינצעלנע פוהרעז
פאר הויז - געברויך
די בעסטע קוואליטעטען היי-קויהלעז: דאמבראווער און שלעזישע.
הויפט - פערקויפט און פערטורעטונגען פון די בעסטע גרופען, ווי:
ביעשע (וויסלען און דיגאן), פלארא, פאריז (קאשעלעז).
איך ליפער אנהויבענדיג פון איין פוהר.
בידגסטע איינקויפט-קויעלע.

היינט!
קומט פאר די ציהונג פון דער
1-טער קלאס 40-טע לאטעריע
אייל זיך
דעריבער אין דער קאלעקטור פון
J. WEKSLER
Aleja 6, tel. 11-55
און
קויהלעז
אויף וועלכען די וועסט האבען
די מעגליכקייט צו געוואונען
1.000.000

ראדיא - אפארטמען
אויפן יאהר 1937—38
„Telefunken“ i „Elektrik“
צו די בידיגסטע פרייעזען, ווי אויך דער
אליין-פערקויפט פון ראדיא-אפארטמען
„KENETRON“
nowoczesny odbiornik 4-lampowy zł. 240.—
luksusowy odbiornik 6-lampowy 350.—
na 15 rat miesięcznych Za gotówkę duży rabat
Demonstracja i sprzedaż „Optyk Medical”, Aleja 31.

Dużo szczęścia i pociechy RODZINIE SZYLDHAUS z intencji
zaślubin Syna Ich JOSKA z panną ESTERKĄ KANTORÓWNĄ
oraz szczęśliwej podróży do Palestyny życzą
Andzia Fajfer, Różka Gabel, Ruchcia Brzoska

א הערצליכען מו"ט ווינשען מיר אונזער קוין יעקב שטערנבערג און פרוי
צו דער פערלאנג פון ווער טאכטער גרינע מיט ה' חיים לעוואקאוויטש
דעם חתן-כלה א בלינדע צוקונסט.
אלעזר ניימאן און פאמיליע
Z intencji zaręczyn kolegi naszego CHAIMA LEW-
KOWICZA z p. GENIĄ SZTERNBERG życzymy du-
żo szczęścia i radości
Dadek Wojdzisławski, Wiliam Jarkowizna,
Izrael Najman.
א הארציגען מו"ט און פילע גוט ווינשען מיר אונזערע פריינד שמואל יעקב
שטערנבערג און פרוי צו דער פערלאנג פון ווער טאכטער געניא מיט ה'
חיים לעוואקאוויטש. דעם חתן-כלה פילע גליק.
פאמיליע ריכטיגער.

צו דער תנאים פון
ה' חיים לעוואקאוויטש מיט פרוי. געניא שטערנבערג
גראטולירען
רבקה אין משה פראנק

Zarząd Tow. Żydowskich Szkół Średnich i Powszechnych w Częstochowie
zawiadamia, że ustalony został program egzaminu
wstępного z języka hebrajskiego do kl. I. gimna-
zjalnej, obowiązujący wszystkich zmierzających uczęszczać w
roku szkolnym 1938/9 do gimnazjum żydowskiego.
Byłoby bardzo pożądane, ażeby wszyscy kandydaci, a w
szczególności uczniowie, mający zamiar składać egzamin kon-
kursowy, już obecnie zaznajomili się w kancelarii gimnazjum
z programem egzaminów.
By ułatwić przygotowanie do egzaminu uczniom, nie mogą-
cym opłacać korepetycji prywatnych, postanowił Zarząd utworzyć
kurs języka hebrajskiego dla uczniów chcących przygotować się do egzaminu
Kurs będzie czynny w lokalu gimnazjum począwszy od
1 grudnia b r w poniedziałki i czwartki o godz. 7 wieczorem.
Opłata za kurs będzie wynosiła zł. 3,— miesięcznie. Zgłosze-
nia na kurs przyjmuje kancelaria gimnazjum, Dąbrowskiego 7.

CZY ZASTANOWILIŚCIE SIĘ NAD TYM,
że składane w
K. K. O. powiatu częstochowskiego
Częstochowa, ul. N. M. Panny 19 (dom własny)
oo miesiąc zł. 5. — po 9 1/2 latach
uczyni kapitał zł. 736.—

Zarząd Towarzystwa Dobroczynności dla Żydów
zawiadamia, że dnia 24 października rb. o godz. 17-ej
w pierwszym terminie, a o godz. 18-ej w drugim ter-
minie w lokalu Stowarzyszenia Inżynierów przy ulicy
Dąbrowskiego № 1 odbędzie się
Ogólne Roczne Zebranie
członków Towarzystwa Dobroczynności dla Żydów w Częstochowie.

Erdal pasta do obuwia
starczy na dłużej, jest więc tańsza.
Jej tajemnica: użyć jak najmniej pasty Erdal, ale poleerować
miękkim sukniem, aż do lśniącego połysku.

אונזער שכן שלמה נאכעמיה צוליבן טויט פון זיין פאטער
יצחק מאיר נ"צ
דריקען אויס דעם טיפסטען מיטגעפיהל
פאמיליע קאפלאן
פאמיליע פרוין
פאמיליע פערלעגער.

די וואך פאר'ן אקאדעמיקער

עס איז נישט קיין שום ספק, אז פונקט אזוי ווי די יודישע בעפעלקע- רונג אין אונזער שטאדט האט צוזאמען מיט דעם גאנצן יודישען צבור אין פוילען אויסגעדריקט אין טאג פון 19 אקטאבער זייער צער און צאָרן געגען דעם פריג איינצופיהרען געטא-בענק, אזוי וועט זי אויך אויספיהרען דעם צווייטען פונקט - ווידמען די וואך פון 20-טען ביז'ן 27 טען אקטאבער פאר'ן יודישען אקאדעמיקער.

אין וואס עס בעשטעהט אייגענטליך די וואך פאר'ן יודישען אקאדעמיקער, איז דאך פאר אלעמען קלאר. דער יי-דישער אקאדעמיקער אין פוילען שטעהט היינט צו טאג אין דער פראגנאלייט, קעמפערדיג פאר אונזער מענטשליכער ווירד; און מיר, די, וועלכע שטעהען אויף דער צווייטער קאמפס-ליינע, הא-בען מיט אונזער פראטעסט-אקציע דעם 19-טען אקטאבער אויסגעדריקט אונז-רע סאלידאריטעט-געמיינעלעך מיט די יודישע אקאדעמיקער, געווייזענדיג, אז מיר, אלע יודען שטעהען און קעמפען פאר זייער-אונזער רעכט. דער פרא-טעסט-שטרייך איז אדורך, דער קאמף פון יודישען אקאדעמיקער קומט אבער

יריעות פון דער וואך.

— אינטער דער וואונג פון וואר- שאווער אדוואקאט וויטאלד דאמבראו-סקי איז אינטערעסירט געווארען א פערסאנעל, וועלכע האט ארויסגעווארען און פערזאנלעכע א שרפה. די פערסא-נעלע איז אויפ'ן דאזיגען ארט אונטער-געלעבט געווארען על פי טעות. זי איז געווען בעשטימט פאר'ן אדוואקאט יאן דאמבראווסקי, דעם בעקאנטען פערטי-דיגער פון קאסלעוויטש'ן.

— אין ווארשא איז געניידעט גע-ווארען א פוילישער דעמאקראטישער קלוב, צו וועלכען עס געהערען די וויכטיגסטע פארשטעהער פון דער פוי-לישער אינטעליגענץ, די פובליציסטען ליטעראטור, לערער און אויך געווע-לע שפאטליכע טוער. דער פיהרער פון ניי-געשאפענעם קלוב איז סענ. פראג. מי-כאלאוויטש. וועכער האט געהאלטען די פראגראם-דעקלאראציע, וואס איז דורך דער צענזור קאנספיקטירט געווארען. אויף דער גרינדונגס-פערזאמלונג איז בעשלאסען געווארען מיטאראבייטען מיט'ן פ. ס. און פוילישע פארטיי, און עס איז אויך שוין געשטעלט געווארען די איינגעפיהרטע געטא אין די פוילישע הויכשולען.

— אין ווארשא זענען נאך סך הכל צוויי הויכשולען פריי געבליבען פון

פונט. — אין א רייע ערטער האבען די אראבער אדורכגעלעכערט און אונטער-געצויגן די נאפט-רעהרען פון דער איראק פערטראלעאום געזעלשאפט.

— אין צוזאמנהאנג מיט דער פער-שטארקטער טעראר-אקציע האט די פאליציי אדורכגעפיהרט רעוויזיעס אין יפו, שכם און צפת און פיעל אנגעווע-הנע אראבישע פיהרער זענען ארעסט-טירט און אינטערנירט געווארען אין דער עפ'ר פערסאנעל.

— אויסנוצענדיג די צערידערונג, וועלכע איז ענטשטאנען צוליב די ניי-טעראר-אקטען, איז פון ירושלים ענ-טלעפאן דער הויפט-מופטי, וועלכער זאל זיך שוין געפינען אין סיריען.

— וונטאג, דעם 17 ד. ח. זענען אין פראנקרייך פארגעקומען שטיק-וואהלען צו די זעלבסט-פערזאמלונגען, די לי-קע פארטייען האבען אָנגעהאלטען א זיגע און בעקומען א מפרהייט מאנדא-טען, פערזענלעכע רעזענדיג אפילו די בי-אייזטיגע צאָהל מאנדאטען, די פערזענ-ליכע מיינונג אין לאנד האט זיך ארויס-געזאגט פאר דער רעזירונג פון פאלקס-פראנט.

— דער אנטלעפאנער הויפט-מופטי פון ירושלים האט נישט ערהאלטען פון דער פראנצויזישער מאכט אין סיריען די ערלייבניש צו פערזענלעכע לענגער

פיהרעס זענען געוועזען געשלאסען ביז 12 מיטאג. אין פיעל פאבריקען האבען די פוילישע ארבייטער זיך סאלידארי-זירט מיט די יודישע ארבייטער און געווארפען די ארבייט. אין ווארשא זענען אָנגעהאלטען געווארען עטליכע פראטעסט-מייטינגען אויף וועלכע פאר-שטעהער פון פ. ס. האבען אויך געהאלטען שארפע רעדעס געגען איי-געהערען דאס געטא פאר יודען. עס זע-נען אָנגענומען געווארען ענטשפער-כענדע רעזאליציעס און עס איז ארויס-געשיקט געווארען א פראטעסט-דעפעסע צום פרעמיער סקלדאווסקי.

— אין די טעג פון 20-טען ביז'ן 27 טען אקטאבער ה. י. איז פראקלא-מירט געווארען די וואך פון דעם יודי-שען אקאדעמיקער. אין די טעג דארף זיך די יודישע געזעלשאפט אין פוילען אָנהאלטען פון אונגווייניגע אויסגאבען און נישט בעוויכען פערשידענע פער-וויילונגס-ערטער, נור דאס געלד שפענ-דען פאר די אקאדעמיקער, וועלכע לעבען אין אויסערסט-שווערע בעדינגונ-גען און געניסען נישט פון די אלגעמיי-נע מלוכה-שע פאנדען.

— אין ווארשאווער אפלאצאציע-ריכט איז פארגעקומען דער פראטעסט פון לאדזשער בלוטינגען מערדער און ענדעקישען, באַזובקע" פיהרער יאן אנטשאק, וועלכער האט אויף אַנא-כ-

און דאך איז די בעסטע קוילע-גייעשע

זירות'דיגען אפן ערמאדערט די צוויי לאדזשער יודען גלייכענשטיין און כע-לעמער. דאס אפלאצאציע-גערליכט האט בעשטעטיגט דעם ארטייל פון דער ערשטער אינסטאנץ פון 12 יאהר תפיסה.

אין לאנד און פאָהרט אָב נאָך אי-טאליען. — די איטאליענישע פרעסע איז שאַרף אַרויסגעטרעטען געגען דער ענגלישער רעזירונג, וועלכע ווערט בעשולדיגט אין אָנווענדען טעראר-מיט-לען געגען די אראבער וואס איז גע-גען די בעשטימונגען פון מאנדאט. די אַנט-ינענלישע העצע פון דער איטא-ליענישער פרעסע האט אַרויסגעוועפן גרויס אויפגעגונג אין ענגלאנד.

— דינסטאג דעם 19 ד. ח. איז אין גאַנץ פוילען פארגעקומען דער פרא-טעסט-שטרייך פון פוילישען יודענסום געגען דער אַפּיצייעלער געטא-גזירה אין צוזאמנהאנג מיט דעם איינפיהרען בעזונדערע בנק פאר די יודישע סטוי-דענסען אויף די הויכשולען. דער שטרייך האט געהאט א ווירדיגען און אימפאזאנטען פערלויף, אלע יודישע געשעפטען, פאבריקען, ווארשטאטען,

קאָלאָניעס, וועלכע זענען אָנגעשטויסען געווארען דורך דער יודישער געהילפס-פאליציי, די טעראריסטען האבען אויך בעשאַסען יודישע אויטאָבוסען, דערביי זענען פערזאנלעכע געווארען 13 יודי-שע פאסאזשירען. אויפ'ן וועג היפא-לור איז ארויסגעווארען געווארען פון די רעלעס א פאסאזשיר-ציג, אונטער וועלכען עס זענען אונטערגעלעגט גע-ווארען 6 מינעס. צום גליק האט קיי-נער פון די פאסאזשירען נישט געלי-טען פון אסענטאט. עטליכע אראבישע אַפּלאצער זענען דערשטאָסען געווארען דורך דער פאליציי צוקאָרטע פונט-ציג.

— אין לור איז דורך די אראבישע טעראריסטען אונטערגעצויגן געווארען דער מליה פארט. עס איז אָנגעברענגט געווארען א רייע בנינים און צווישען זיי אויך די ביזנעס פון "קאָט" דער שאַדען בעטרעפט העכער 7 טויזענד ש.

דער געטא-גזירה, דאס זענען די וואָלגא וועכעניצא און די קינסט אַקס-דעמיע. — אין פויווען איז פארגעקומען דער אַפּיצייעלער דאָקטוירים צוזאמנפאָהר, אויף וועלכען עס איז איינשטימיג אָנ-גענומען געווארען דער פארשלאג ווע-גען איינפיהרען דעם אַריער-פאראגראף אין דאָקטוירים-פערטיי. די יודישע דאָקטוירים האבען אין דעם צוזאמענ-פאָהר קיין אנטויל נישט גענומען.

— אין וואלעניצא איז בעפאלען און אוועקגעפיהרט געווארען אין אַנאָנבע-וואסטע ריכטונג דער פערזענליכער סערעטאָר און נאכהעסטער מיטאראביי-שטאדט וועט פון 20 טען ביז'ן 27-טען ד. ח. מיט ערפאָנג אַרויסגעפיהרט ווע-רען די "וואך פאר'ן יודישען אקאדע-מיקער".

פון אנטויל צו נעמען אין דער פרא-טעסט אקציע נאָר פון זיך זעלבסט האבען די קינדער, די שול יונגען, געפיהלט, אז זיי טאָרען זיך נישט פארש זיין מן הצבור.

די קינדער פון די פאָוועכענע שולען האבען מאסעוויז פערלאָט די לעק-ציעס און צוזאמען מיט די ארבייטער און בעלי-מלאכות, מיט די סחייים און פאבריקאנטען האבען זיי שפאצירט מיט די טעקעס אונטער די אַרעמס אין דער ערשטער אלע.

די שילער פון די פאָוועכענע שול-לען נומער 12 און 15, וואו ס'זענען פערהאנגען קריסטליכע קעראווינקעס, זענען אָבער פאָלד צומארגענס בע-שטראפט געווארען, מען האט זיי נישט צוגעלאָזט צו די לעקציעס און א דע-לעגאציע האט זיך געוואַנדען צו אונז אין רעדאקציע און דערזעהלט וועגען בעשלוס פון די קעראווינקעס.

ווי עס זאל אָבער נישט זיין, מוז מען פערשטעלען, אז מיר האבען א שטאַלע שול-יונגער.

זאָל דאס זיין אַנאָנאָג ווי עס גיבען איבער די צייטונגען, איז דער פראטעסט שטרייך פון פוילי-שען יודענסום אדורך אין גאנץ פוי-לען אימפאזאנט און ווירדיג. זאָל דאס טאָקע זיין אַנאָנאָג, אז דאס פוילישע יודענסום וועט בשום אָפּן נישט אַראָב-פויגען דעם קאָפּ און וועט זיך בשום אָפּן נישט לאָזען צוריקשטיפען אין געטא.

מיר ווייסען נישט, וואס דער מאָר-גען קאָן אונז ברענגען, איין זאָך פער-זיכערען מיר אָבער, אז אַהן א קאמף וועלען מיר נישט רעזיגנירען פון אונז זער יודישען כבוד, אז דאס איז אזוי האט בעוויזען.

דער גיינזעהענער אקטאבער 1937 י. סמאל

8 ביז 12. זאָגט וואס איהר ווילט, אויף אַזא ווירדיגען און באמת ריי-מענשליכען אָפּן האט נאָר רעזירט איין טשענ-טאָכאווער יודישער פאבריקאנט און דאס פון דער פירמע, "וואלאקאן".

קרימע מחות
זאָל מען אויך נישט פעהילען, אז טראָץ דעם אַלעם, האבען זיך דאָך געפונען איינצלענע יודען, וועלכע הא-בען קרימע מחות און בעת דאס גאנצע יודענסום שטעהט אין קאמף פאר זייער מענשליכער ווירדע, דרעהען זיי זיך ארויס און זענען זיך פארש מן הכלל. אזוי דערזעהלט מען, למשל, אז דער "בעוואוסטער" פלד טהוער האט א נאָכט פריהער געקלינגען צו עטליכע פירמעס און צו געזעלשאפטליכע איג-סיסטעמעס, אז דער פראטעסט שטרייך איז אָנגעברופען געווארען, וואס ער איז אויסען געווען מיט אזא פראווא-קאציע, איז איהם אַליין נאָר בע-וואוסט... דאס האט דער פאבריקאנט ל. אויף דער געריכטליכער גאס נאָר פערזענלעך, אז ס'קומט פאר א פרא-טעסט-שטרייך... דאן א געוויסער טריי-קאטאש פאבריקאנט אויף דער גאָר-טאָוויטש גאס, א געוועלכע סוחר איי-לענבערג אויף ווארשאווער 39 האט אָפּען געהאלטען זיין געוועלכע און גע-שמאק געלייט.

אזעלכע און נאָך איינצלענע יודען האבען דעם נסיון נישט געקאנט ביי-שטעהען, דאס האט אָבער נישט גע-שטערט, אז דער פראטעסט שטרייך זאָל זיין אימפאזאנט און ווירדיג. די שטאַלע שול-יונגער אַנאָקטווען אנטויל אין דעם פרא-טעסט-שטרייך האט גענומען די שול יונגען, סיי פון די מיטעל-שולען סיי פון די פאלקס-שולען.

עס האט זיך קיינער נישט אָרגאַני-זירט, ס'האט זיי קיינער נישט גערו-

אז דער אַנטיסעמיטיום איז א פלאַך פון דער קאפּיטאליסטישער געזעלשאפט, וועלכע וויל אָבווענדען דעם צאָרן פון די מאסען. אַזעלכע און נאָך ענליכע אַרגומענטען געוויינט דער רעדנער, און די פוילישע ארבייטער שטעהען פונ-דערווייטענס, זיי האבען נישט קיין פולען צאטרויען צום יודישען רעדנער, כאטש זיינע אַרגומענטען זענען אוועל-כע איבערצייגענדע. נאָר אַס הויבט אָן רעדען אַ פוילישער ארבייטער, א געוויסער פאָוועכעניש, און די קריסט-ליכע ארבייטער, וועלכע שטעהען פונ-דערווייטענס. ריקען זיך צו געהענען מויל: באלד פאלט פון רעדנערס מויל: "פערטש זאָנטסעמיטיוםעם" און לייכ-טער ווערט אויפ'ן האַרצען, זעהענדיג, אז מיר זענען אין אונזער קאמף נישט פערזאמלונג.

"וואלאקאן".
א בעזונדער קאפיטעל דארף געווי-דעט ווערען דער האַנדלונג פון מיט-אייגענטימער פון דער יודישער פאבריק "וואלאקאן". אין דער דאזיגער פאבריק זענען ביז איצט שוין פעהאנגען פיפט-פיפט 50 פראצענט קריסטליכע און 50 פרא-צענט יודישע ארבייטער (הלואי אויף א סך יודישע פאבריקען געזאגט גע-ווארען). האט איינער פון די פאבריק-קאנטען רימיהו לאָנרוי, איינגעקארענט 7 פריה א מאָטובקע פון אלע ארביי-טער און ער אַליין האט געהאלטען א רעדע, אַנווייזענדיג דעם אַנזיין פון איינפיהרען געטא-בענק און עס איז איינשטימיג אָנגענומען געווארען א שארפע פראטעסט רעזאליציע געגען די פינטערע מיטפאלטערליכע מעטאָדען און ס'ווערט געפאָרעט אַפּצושטאָפּען די דאזיגע גזירה.

אַלס צייכען פון פראטעסט האבען אַלע ארבייטער, סיי די קריסטליכע, סיי די יודישע, געווארען די אַרבייט פון

דער 19 אקטאבער 1937

אין דער געשיכטע זענען פערצי-כענט א סך אקטאבער-טעג, וועלכע האבען געשפילט א ראלע אין לעבען פון די מענטשען און וועלט. עס וועט זיין גענוג אָנצוגעוויזען דעם טאָג פון 17-טען אקטאבער אין יאהר 1905, וועלכער האט צום ערשטען מאל אויפ-געטרייטעלט די צעוועלטלעכע זיילען פון צאָרישען אַפּאָסטאליזם, אויך די צוויי-טע רויטען רעוואָלוציע איז אויסגע-בראָכען אין אקטאבער א. א. וו.

דער גורל האט געוואלט, אז אַנאָק-טאָבער-טאָג זאל אויך פערצייכענט ווע-רען פאר די פוילישע יודען אַלס היס-טאָרישער, דער טאָג, ווען די פוילישע יודען האבען מיט פּעיאַכטונג און עקעל אָנגעוואָרפען דעם פרוב זי צו פערוואנדלען אין פאָריער. דער גיי-צעהנטער אקטאבער 1937 האט בעווי-זען, אז טראָץ די רדיפות און פערפאלי-גונגען, וואס מיר שטעהען לעצטענס אויס, פערמאָגען מיר פוילישע יודען נאָך גענוג מוט און שטאַלץ נישט צו לאָזען זיך בערויבען פון אונזערע רעכט, אז מיר וועלען נישט לאָזען בעליידיגען אונזער מענשליכען און יודישען כבוד.

אַלס יודען פון פוילען, אַלס און יונג, מענער און פרויען, זאָגער קי-דער, האבען דערפיהלט, אז ביזוי וויל-דע מענטשען וועלען אונז שטעלעס מהן און ווי א סטיכע האט זיך אַלץ א הויב-געטהון און הויך און מעכטיג האט געקלינגען די לעצטע פראטעסט-שטיי-מיר וועלען זיך נישט אונטערגעבען, מיר וועלען קעמפען ביז'ן לעצטען, בעסער שטאַרבען מיט כבוד, איידער לעבען אין דערנידערונג. נידער מיט די געטא, נידער מיט דער שאַנדע פון מיטעל-אלטער, זאָל לעבען די דעמא-

אין דער געשיכטע זענען פערצי-כענט א סך אקטאבער-טעג, וועלכע האבען געשפילט א ראלע אין לעבען פון די מענטשען און וועלט. עס וועט זיין גענוג אָנצוגעוויזען דעם טאָג פון 17-טען אקטאבער אין יאהר 1905, וועלכער האט צום ערשטען מאל אויפ-געטרייטעלט די צעוועלטלעכע זיילען פון צאָרישען אַפּאָסטאליזם, אויך די צוויי-טע רויטען רעוואָלוציע איז אויסגע-בראָכען אין אקטאבער א. א. וו.

דער גורל האט געוואלט, אז אַנאָק-טאָבער-טאָג זאל אויך פערצייכענט ווע-רען פאר די פוילישע יודען אַלס היס-טאָרישער, דער טאָג, ווען די פוילישע יודען האבען מיט פּעיאַכטונג און עקעל אָנגעוואָרפען דעם פרוב זי צו פערוואנדלען אין פאָריער. דער גיי-צעהנטער אקטאבער 1937 האט בעווי-זען, אז טראָץ די רדיפות און פערפאלי-גונגען, וואס מיר שטעהען לעצטענס אויס, פערמאָגען מיר פוילישע יודען נאָך גענוג מוט און שטאַלץ נישט צו לאָזען זיך בערויבען פון אונזערע רעכט, אז מיר וועלען נישט לאָזען בעליידיגען אונזער מענשליכען און יודישען כבוד.

אַלס יודען פון פוילען, אַלס און יונג, מענער און פרויען, זאָגער קי-דער, האבען דערפיהלט, אז ביזוי וויל-דע מענטשען וועלען אונז שטעלעס מהן און ווי א סטיכע האט זיך אַלץ א הויב-געטהון און הויך און מעכטיג האט געקלינגען די לעצטע פראטעסט-שטיי-מיר וועלען זיך נישט אונטערגעבען, מיר וועלען קעמפען ביז'ן לעצטען, בעסער שטאַרבען מיט כבוד, איידער לעבען אין דערנידערונג. נידער מיט די געטא, נידער מיט דער שאַנדע פון מיטעל-אלטער, זאָל לעבען די דעמא-

אברהם פויגעל

וואו זענען מיר?

(פערטאכטונגען אויפ'ן ראנד פון דער לינקער באנק)

אויף די טייט-פלייכע ליפער הענט דער גרויסער, בלוטיגער פראגע- צייכען — שוין נישט: „פארוואס?“ כאטש די דאזיגע שראנע האט נאך גארנישט פערלירען פון איהר פשטות, זענען מיר שוין אבער מידע, רעזיגנירטע; זענען מיר שוין אבער אלטע, אויסגע- פרווהטע און ווייטע, פאר וועמען עס האט נאך א ווערט דער בעגריף „יושר“ אגאנצערע פראגע שוועבט דערפאר פאר אונזערע אויגען:

ווי לענג נאך?

שווער, זעהר שווער דערויף צו ענ- טפערען.

און דאך —

בנאמנות, א סך מהלך נעהמט גאר א רחמנות זיך צוצוקוקען צו דער טרא- געדיע פון דער... היימישער פאליטי- נעריע.

זיי האבען פערפיהרט א געראנעטל אהן אויסזיכטען, א קאמף אהן האפ- נונג, זענען דאך די „פאפאליסטן“ פון סטראנאנעס און בענק, די „סטיכישע“ אויפברויזען מיט די באנדאזשירטע קעפ און צעשפאלטענע שויבען — נור פראג- מענטען פון דער באטאליע, נור א מיטעל צום ציעל — פטור צו ווע- רען פון די קלוגערע יודען, דערווייל אבער געוויינט מען עס אפ פון דער ציעל דאגעגען שיינט צו זיין וויי- טער, ווי ער איז ווען עס איז נור אמאל געוועזען. היינט, ביי דער ארימקייט און פערפאלגונגען קען ווע- גען א מאסען-עמיגראציע קיין רייד נישט זיין מיר זענען דאך א פאלק מיט א וואונדערליכער אייגענשאפט: וכאשר יענו אותו, כן ירבה, וכן יפרוך.

מ'קען אויך נור מיטליד האבען, ווען מ'זעהט מיט ס'ארע קינדערישע תמימות עלטערע מענטשן גלויבען אין אונזער איבערמענטליכער, מעפיסטא- פאלישער, צושטערערישער קראפט, אין אפולכע לענדער וויספערדיגע זקנים פון ציון, וועלכע פיהרען אן גלייכציי- טיג מיט דער רעוואלוציע אין שפא- ניטן און מיט'ן קאמאניטען און מאס- קווא, מיט דער יאפאנישער אפערטיווע און כינעזישע מארשאלען; וועלכע גע- בען פון ווער צענטראלע ארויס די רעקטיווען דעם אמעריקאנער וויסען- היז און לאנדאנער פארעין אפיס; פון

דער ארויסשטויס פראצעס געהט מיט אונזערעוועהנליכען אימפעס, די ענ- דעקעס האבען זיך אזוי פארכלייבטע, פערשענדיג אונז, אז זיי כאפן אין שוונג פאר'ן אנדערען און קענען זיך גארנישט אנטווערן.

נאך איז נישט פערענדיגט געווארען די אקציע פון שולבענק אין די הויך- שולען און זיי די יודען-פערסענער, קומען שוין מיט פראיעקטען פון א גאנצער רייה געטאס, אין האנדעל, מלאכה, אינדעליגענטע פראפעסיעס—זיי האלטען שוין ביי א תחום המושב אדורכפיהרען יודען-ריינע שטעדט און אויך יודען-ריינע קווארטאלען און גא- סען אין איינער און דערנעבן איינער שטאט.

בקיצור, מ'ווייל אויפועקען פון שלאף

זיי האבען נעקליבען פון אונזער אונזער טיש די ביינדלעך, וואס מיר האבען אוועקגעווארפען; ווי פאראויסען געגאנגען דאס, וואס מיר האבען געשא- פען מיט בלוט פון אונזער הארץ און מח, און יעצט, זאטע פון אונזער פס- לת פעררייסען זיי שטאלץ דעם קאפ, ווי יענער גולם, וואס האט זיך געווא- פען אויף זיין שפעט!

א ווינד פון מערב האט עס אנגע- יאגט די בויכע, בלאה-אנגעשוואלענע, אנגעזאפנע וואלקענס. זיי זענען גע- קומען צו לויפן און געבליבען הענ- גען איבער אונזערע קעפ צונויפגע- קנוילט.

עס דערגעהט פאמעליך צום הויך- פונקט...

דערווייל איז די לופט מוראדיג גע- דעמפט; דושנע, נישט קיין אטעם צו כאפען. דער חלל איז פול מיט שווע- בעל-ווער, איין פונקט — און ס'קען קומען אגאנצפרייט.

מיר זענען אבער א הארטנעקיג פאלק —

און ווען ס'זאל א הוראנאן א סאנץ טהען איבער אונזערע קעפ, ווען עס זאל זיך א טרייסעל געבען אלץ וואס לעבט; ווען עס זאלען שווערדיג שפאל- טען זיך הימלען, ווען זיי זאלען זיך צעמליצען און צעדונערען — צי ווע- לען נישט פון וואלקען און שיער ווי דער — ווי פאר דריי מיווענד יאָהר — א בלאנק טהען — צוויי שטיי- נערגעלוחות?!

די ענדעקישע אפעיטיטען

דעם מיטעלאטער און אריינפיהרען איהם מיט פאראד אין לעבען פון דער מאדערנער פוילישער רעפובליק, מען וויל ארויסנעמען פון ארכיוו די פער- שטייטע צארישע גזירות און חומרות געגען יודען און אגעגען זיי דעם אויבענאן אין דער פוילישער יוריס- דיקציע.

דארפן דאך די ענדעקעס פער- שטעהן, אז דאס, וואס ס'האט געקענט עקזיסטירען אין מיטעלאטער, קען בשום אופן נישט האבען קיין קיום אין דער היינטיגער צייט.

אין מיטעלאטער האט די פינסטער- ניש ארומגעכאפט די גאנצע וועלט, אלע מדינות, און בעת אין אייראפא האט געהערשט למשל, די אינקוויזיציע, האבען אויך די אריבערגעקומענע קיין אמעריקא דארט איינגעפיהרט די זעל- ביגע אינקוויזיציע יסורים פאר יודען אין זייער לאנד.

און בעת ס'האט אין ענגלאנד, ביי קראמוועלן אנגעהויבען אדורכשפארען זיך א שטראהל ליכטיגקייט. האט אויך פראנקרייך ביסלעכווייז זיך אנגעשטעקט מיט רענעסאנס אויף פערשידענע גע- ביטען פון לעבען, וואס האט ארומ- געכאפט אויך די בעציהונג צו יודען,

און אז ס'האט אין פראנקרייך זיך אדורכגעריסען די גרויסע רעוואלוציע, האט זיך פון איהר ביסלעכווייז אנגע- שטעקט גאנץ אייראפע, וואו דער גאנ- צער לעבען איז געווארען מאדערני- זירט און ס'איז אויך געגעבען געווא- רען פרייהייט.

דער צאריזם איז געווען דער איי- ניגער ווינקעל אין אייראפע, וואו דער פראגרעס איז נישט צוגעלאזט געווארען. פעטער דעם גרויסענס פענ- סטערל קיין אייראפע איז הערמעטיש פערקלאפט געווארען, און ס'האט גע- הערשט דער פינסטערער אפסאלטיוזם און אויך די יודען זענען ברוטאל גע- רודט געווארען.

אבער לענג האט עס נישט געהאל- טען, דער רעזשים האט געפלאצט און דערפאר, וואס ער האט זיך גע- האלטען צו לאנג. פארלענדענדיג קינסטליך זיין עקזיסטענץ, האט זיך אין ארגאניזם פון דעם לענד אריי- געכאפט די גאנצערע, און זי איז איצט בעשטראפט געווארען דורך דער געשיכטע מיט דער הארבסטער שטארף... ווען דער אפסאלטיוזם וואלט בעציי-

טענס קאפיטולירט ווי אנדערע איירא- פעאישע לענדער, וואלט דאָרט איין קליינע עקסטרעמע גרופע נישט גע- קענט בעהערשען דאס פאלק.

שוין זשע איז מעגליך, אז איצט, ווען אין דער גאנצער וועלט געניסען מיר פון נאטירליכער ליכט, זאל אין איין ווינקעל הערשען שטאק-פינסטער- ניש? ס'איז דאך שווער טעכניש אונ- מעגליך ביי דער איצטיגער ציוויליזא- שונג צווישען די פעלקער און צונויפ- פלעפטונג פון זייערע אינטערעסען, קען אזוי ליכט אפגיין א לאנד, צו פיהרען אונטערהאנדלונגען מיט פער- מיר-מיניסטערן-יודען, צו טרעפן זיך מיט יודישע אויסערן-מיניסטערען, מלחמה-מיניסטערען, אפמאכענדיג, גובערנאטארען, וויצע-קאנינגען, הויך- קאמיסארען, און דא, אין לאנד זאל א יוד נישט טאקען ארויסרוקען זיין נאָז פון די געטע מויערען און זאל נישט געניסען פון קיין בירגערליכער גלייכ- בערעכטיגונג?

צי מיינט די ענדעציע, אז דאס קען ביי דער היינטיגער צייט האבען א קיום?

זי נעהמט זיך אראפ א מוסטער פון אונזער מערב שכן, אבער קורם כל איז קינער אין דער וועלט נישט אזוי הפקיד-דיג-ריזיקאליש, ווי דער דאָר- טיגער רעזשים, צוליב יאוש, האט ער זיך געלאזט אויף א סך אונגעגליכע און אונדערלאזבארע שריט געבראכען אפמאכען, נישט געצאהלט התחייבות, אלעמען נישט אויפגעהערט צו ספרא- שען און שאנסעזשירען, געמיהרט פסד א צו להכעיס פאליטיק געגען דער גאנצער וועלט, ביז מ'וועט זיך צוהע- רען און איהם אנטגעגענקומען אין זיין פאדערונג פון רעוויזיעס.

אונזער פוילען, דוכט זיך, האט נישט קיין סיבה צו זיין ברוגז אויף דער וועלט, וועלכע האט איהר קיין שלעכטס נישט געטוהן.

און שנית האט דאך אפילו דער מערב-שכן נאך נישט פרלויבט זיך בלוגע יודען אזוינע ווילדע בעגרעני- צונגען, ווי די ענדעציע פלאנעוועט. אפילו די נירענבערגער געזעצען הא- בען נאך פאר יודען קיין תחום המושב נישט איינגעפיהרט! פאר'ן געשפענסט פון פינסטערען מיטעלאטער האט מען זיך אפילו דארט דערשראקען!

לעמיר דעריבער זיך נישט אפלאגען פון אונזער ווייטערדיגען קאמף אין דער האפנונג, אז ס'וועט סוף כל סוף זיך געפונען דער סאראזא פאר די ענדעקישע אפעיטיטען.

פ. ק.

וואָס געהערט, וואָס געזעהן.

צי איז דער „ארט“ אויפ'ן אָרט.

די ערשטע פרופע צו גרינדען אין אונזער שטאָט אַגאָפּטילינג פון „ארט“ האט זיך נישט איינגעזעען. איצט האט מען געמאכט א נייע פרופע, זאל מען האָטען, אז דאס כאָל וועט עס זיך יא איינגעבען.

די קאָנפערענץ, וועלכע איז פאַר- געקומען וועגען דעם ענין, איז געווען זעהר טשעקאָווע. מען איז געוואויר געווארען אַזעלכע זאכען, פון וועלכע אַ גרויסער טייל פון די פערזאנלעכע האבען נישט געהאט קיין אָהנונג.

ס'האט זיך געהאנדעלט וועגען אַ קאָנפערענץ אָנווייזונג פאר דער הינער אַפּטיילונג; וואס פאַר א שולע מען זאל דא אַייגנערען, האבען די אנווע- זענדע כלל-טהער אנגעהויבען צו שי- טען מיט פראיעקטען, יא, דאס קאנען זיי זעהר גוט... איינער האט געזאגט, אז מען זאל צוריק אויפלעבען די „סא- לאַזאָניסטע“, וואס די אמאליגע קהלה האט אליין חרוב געמאכט; א צווייטער האט ווידער פארגעלייגט מען זאל איי- אָרדנען א וועבער - קאָאָפּעראַטיוו (3); א דריטער - א וועכער, וואס חלילה, ס'איז נישטא קיין ווען, וואס זאלען זיך פערנעמען מיט אויסוואַסען וועט אין די כעמישע וועכערען, זאל מען אייגנערען א שולע פאר כעמישע ווע- שעריינען, ווארום טאמער חס ושלום, פילאָזאָפּירט דער זעלבער כלל-טהער - וועלען די קריסטען נישט וועלען ווא- שען קיין קאָנענס פון יודען, וועלען מיר מווען געהן אין ברוידיגע קראנענס; א פערטער - אז מען זאל ווירקען אויף די יודישע פאבריקאנטען, זיי זא-

לען צוגעמען יודישע ארבייטער אין זייערע פאבריקען איין, המלל מען האט גערעדט און געשיט א גאנצע ים מיט פראיעקטען, ביז ענדליך עס האט גענומען א וואָרט דער סעקרע- טאר פון האַנדל-ווערקער - פערבאנד ה' ווענער, וועלכער האט איבערגעגעבען א בילדעל וועגען דער צוקונפט פון דער יודישער מלאכה ביי אונז אין שטאָט. ערשט דאן האבען די אנווע- זענדע געזעהן, אז זיי האבען נישט קיין בלאַט אָהנונג וועגען די אלע פראיעקטען, וועלכע זיי האבען דאָ אַנ- געשיט.

קורס כל - האט ה' ווענער געזאָגט, אז די אלע פראיעקטען וועגען וועלכע מען האט דאָ אזוי פילע גערעדט, קע- נען נישט רעאליזירט ווערען צוליבע אַ גאנצע רייהע פערזאנלונגען און געזע- צען, וועלכע זענען פארגעזעהן אין צעכען-געזעץ, דאן האט ה' ווענער דערזעהלט, אז אין אסך פראנצויזעס וועט אין די נאָהנטסטע יאָהרען נישט זיין קיין איין יודישער בעל - מלאכה, ווי למשל, אין בעקער-פאָך, בלעכער, היסעל מאכער, שוטער, מאלער, שלא- סער א.ד.גל., ווייל אין די דאָזיגע פאכען זענען נישטא קיין לערן - יונג- לער.

די אויספיהרונגען פון ה' וו. זענען געווען פאר די אנוועזענדע לאנגיעה- ריגע געזעלשאפטליכע טהער אזוי ניי, אז זיי האבען געעפענט מויל און אוי- פרען, אַווא, אַווא, אַווא, האבען זיי גע- סמאָשקעס מיט די ליפער, אזא מעשה. זיי, אונזערע כלל-טהער, האבען ערשט דאמאָלס געזעהן, אז זיי ווייסען נישט

ווער עס האט זיי געשלייערט. קורץ, מען איז אַגעזעסען ביז 12 אויגער ביינאכט און בהסכם כולם איז בעשלאָסען געווארען, אז דאס גרינדען אַגאָפּטילינג פון „ארט“ אין אונזער שטאָט איז אויפ'ן אָרט...

א יודישער רעקאָרד...

הלואי וואָסען די אָנפיהרער פון יודישען שפיטאל אזוי געזאָרגט פאר דער אינסטיטוציע, ווי עס ווערען פאר איהר פשוט'ע מענטשען פון פאלק. אַס וועל איך אייך דערזעהען אַ טשעקאָווע מעשה:

ביי אַנאָבל זענען זיך צוזאמענגע- קומען בעקאנטע צום דאווענען, דער- ווייל האט דער ה' ש. בעמערקט, ווי דער ה' ט. שטעלט זיך אוועק דאווענען שמונה עשרה און איידער וואָס ווען רוקט ער זיך שוין אויס צוריק, רופט זיך אן דער ה' ש. צום ה' ט. אזוי צו אָנען: פאניצ'ט, איך סטעל מיר נישט פאַר, אז איהר זאָלט אין אזא קורצער צייט ממש אין וועניגע מינו- טען קאנען אַבדאווענען א שמונה עש- רה; נישט אנדערש נאָר, אז איהר האט געמאכט חצי שלי וחצי שלך... ענט- פערט ה' ט. אז ער האט גראדע נישט איבערוויפערט, נאָר געזאָגט די גאנצע שמונה עשרה פון פאָרנט ביז ארונטער, נאָר וואס ער זאָלט ער איז א שנעלער זאָגער, און אויב ה' ש. וויל קען ער בעווייזען, אז ער וועט זאגען הויך די שמונה עשרה, וואס וועט נישט דויערן לענגער, ווי ער האט געזאגט אין דער שטיל.

הקיצור, מען האט זיך געוועט אין 4 גילדען פאר'ן שפיטאל. דער ה' ש. האט איינגעלייגט 4 גילדען און ה' ט. האט איינגעלייגט 4 גילדען און מען איז צוגעטרעטען צום שפּעקטאָל, היות

אָלע יודען דארפן געזונד זיין און טאָמער ווערען מען חלילה קראנק, איז אויך גוט, אז מען האט די מעגליכקייט צו געהן צו א דאקטאר און איהם בע- געזונד זאָל מען זיין...

צאהלען האַנגאָראַ, ערגער איז אַבער די קראנקע, וועלכע דארפן אַנקומען צום דאָקטאָר פון דער קראנקען-קאסע. טויענדער ווייזען און קארקאטורען האט מען שוין געמאכט אין צייטונגען, ווי אויך אין די רעוויזיעס-פערזען אויפן חשבון פון „קאסא-כאָרץ“ דאָקטוירים, אסך זענען מסתמא איבערטייבען, פונ- דעסטוועגען זענען פערהאנען גענוג קריקאָנען און אזא איין קוריאָו וועל איך אייך דערזעהלען.

יענע וואָך איז אַנאָרבייטער קראנק געוואָרען און נאָך עטליכע מאָל זיך ווענדען צום ראַיאָן-דאָקטאָר פון דער „אובעפּיעטשאלניע“ איז יענער ענד- ליך געקומען צום חולה אין שטוב אריין, חלילה אַבער ווי די „קראנקען-קאסע“ דאָקטוירים האבען נישט קיין צייט, האט דער דאָקטאָר פּעט'ן אריי- קומען זיך באלד געפרעגט, צאָ באַליי, און ווען דער חולה האט געזענטערט, אז דער האָלד האט איהם וועה גע- טוהן, האט דער דאָקטאָר זיך נישט גע- הייסען געבען א לעפעלע, נאָר זעהענ- דיג לינגען אויפ'ן טיש א לעפעל, מיט וועלכען מען טהוט זיך אָן די שיך, האט ער איהם געכאפט און אריינגע- שטיפט דעם חולה אין האָלד אריין, ערשט, ווען די שטויבונג האבען גע- מאכט א געוואלד, האט דער דאָקטאָר זיך געהייסען געבען א סהע לעפעלע. אז דער חולה, וועלכער איז פער- שריבען אין דער „קראנקען-קאסע“, האט סיי-ווי געמוזט שפּעטער אוועק צו אַ פּריוואַטען דאָקטאָר און בעצאָהלען פאַר א ווייט, פערשטעהט איהר דאָך פון דער „קראנקען-קאסע“ האט גע- וואָלט מיט אַ שוטסער-לעפעל אונטער- וועלן דעם קראנקען, איז גענוג כא-

פאר איינהאלטען דעם ריטשאלט

קעמערען מיט דער פאדערונג, אז אויך אין די י. 1938 און 1939 זאל אייני- געהאלטען ווערען דער ריטשאלט פאר די דעמיליטאריזירטע קליינע-אונטער- נעהמונגען און פאר די האנדלע-קער און אינדוסטרי-אונטערנעהמונגען פון דער 8. און 6 טער קאטעגאריע. מיר האבען גלייכצייטיג געפאדערט צו הע- כערען די אויבערשטע גרעניץ פון רי- טשאלט ביז 100 טויזענד זל. מיר הא- בען געהאלטען, אז אין צוואמענהאנג מיט דער נייער פערזאנלעכקייט פון דעם ענטהאלט די בעצייכונג פון אונטערנעהמונגען אין גרעסערען פערנעהם און וואס לייגט ארויף די פליכט צו פיהרען האנדעלס- ביכער ביי א'אומאזען פון 100 טויזענד זל. און ענטשטייט די דאזיגע אונטערנעה- מונגען אין 2 גרופען: צו דער ער- שטער דארפן פערזענלעכע ווערען אונטערנעהמונגען מיט א'אומאזען פון 100 טויזענד זל. און וועלכע פיהרען האנדעלס-ביכער און דארפן אינדי- וידועלע בעשטייערס ווערען: צו דער צווייטער-אונטערנעהמונגען ביז 100 טויזענד זל. וואס דארפן ארומגע- מען ווערען דורכ'ן ריטשאלט-אויסמעסט. נישט געקוקט אויף דער אפאזיציע פון אנדערע צענטראלע ווירטשאפטליכע ארגאניזאציעס, פון וועלכע א טייל האט געפאדערט איינצהאלטען די ביז איצטיגע גרעניץ פון ריטשאלט, אנדערע-צו הויבען זי ביז 60 טויזענד זל. האט דאך דער פערבאנד פון די האנדעלס און אינדוסטרי-קאמערן גע- נומען טיילווייז אין אכט אונדערע פאסטאלטען און איז ארויסגעטרעטען צום מינאנץ-מיניסטעריום מיט דעם פארשלאג צו העכערען די אויבערשטע גרעניץ פון ריטשאלט ביז צו דער 100 מע פון 75 טויזענד זל. אומאזען. עס איז גלייכצייטיג אָנגענומען גע- ווארען דער פאסטאלטע ארומצונעמען מיט'ן ריטשאלט די גאטראנאמישע אונטערנעהמונגען, וואס זענען ביז איצט געווען אינדיוידועלע בעשטייערס. איצט געפינט זיך די פראגע אינ'ם פינאנץ-מיניסטעריום. עס ליגט אין דעם אלגעמיין מלוכה'שען און ווירט- שאפטליכע פארשלאג, אז דאס מי- ניסטעריום זאל ביים דעצידירען ווע- גען דער פראגע אין אכט נעמען די פאסטאלטען פון די ברייטע שיקטען דעטאליטען און קליינע-ענדלעך.

אין ארגאן פון צענטראלען קליינע-ענדלעך פערזאנלעכע מיט פאליטען ארטיקלע ווענען ריטשאלט שטייט. די פראקטיק פון ריטשאלט-שטייער האט ארויסגעוויזען, אז דער דאזיגער סיסטעם פון בעשטייערען אונטערנעה- מונגען פון דעמיליטאריזירטע קליינע-אונטער- ווי אויך האנדלע-קער און אינדוסטרי- ווארשאפטען פון דער 8, 7 און 6 טער קאטעגאריע איז גינסטיג פאר דער שיקט שטייער-צאהלער. ביי דעם סיס- טעם איז דער שטייער-צאהלער נישט אויסגעשטעלט אויף קיין סיורפריזען ביים אויסמעסטען און ווייטע פאר- אויס, וואס פארא אומאזען-שטייער ער וועט צאהלען אין משך פון די נאָהענט- סטע 2 יאהר. ביי אַזע לאנגע קאן דער שטייער-צאהלער ענטשפערעכענע קא- קולירען די פערקויפט פרייזען. אָדער פראדוקציע, האבענדיג אין א בעשטימ- טער מאָס פעסטגעשטעלטע האנדעלס- קאסטען. דער דאזיגער סיסטעם איז אויך גינסטיג פאר דער מלוכה'שער קאסע, ווייל ער ענטלעכטעט די שטייערען- ארגאנען, אָבסאָרבירענדיג זיי פאר דער קאטעגאריע צאהלער נאָר 1 מאל אין 2 יאהר. פון דער צווייטער זייט גיט ער א גרעסערע גאָראַנטיע, אז דער צאהלער וועט זיין שטייערען-פליכט ערפילען, אקצעפטרירענדיג אליין פון פאראויס זיין הויך. ארויסגעגעבן פון די דאזיגע הנחת האט אונזער צענטראלע אין אלע איהרע אבטיילונגען זיך געווען- דעם צו די אינדוסטרי-און האנדעלס- גען אָנגעוואַנדען ווערען די געהעריגע מיטלען צו צווינגען די ווירטעלייט צו רעמאָנירען די רואנירעטע הייזער און אויב א הויז איז שוין אזוי ווייט פערוואַהרלאָזט געווארען, אז ס'מוז אומבעדינגט דאך איינגעלייגט ווערען. דאָרף די לאַקאטאָרן געגעבען ווע- רען אנדערע דירות און מ'טאָר זיי נישט אב'פארן מיט עטליכע גילדען פון דער שטאדטישער צדקה-פושקע. אויך די דאזיגע פאסטאלטען מווען די לאַקאטאָרן פערזאנלעך אריינפליכט- טען אין דער קייט פון זייערע קאמפ- אויפגאבען, מיט וועלכע זיי טרעטען איצט ארויס פאר דער ברייטער עפענ- טליכקייט.

אומגעטראכט פערלאָזען זייערע היימען און זיך אָנהויבען ארומצוהאלטערען אָהן א דאך איבער'ן קאפ. אמת, די שטאדט-פערזאנלעכע אסיג- נירט פאר יעדער פון אַזע וועלכע היי- מאַכען משפחות צו עטליכע צעהנדליגער גילדען, וואָסערער בעדייט האט אָבער אזא סומע לגבי דעם פרייז פאר דער מינדעסטער דירה? די ווירטעלייט ווידער זענען דאך אין אַזעלכע פאלען בעפרייט פון דער פליכט צו ערטיילען די ארויסגעצויגע- נע לאַקאטאָרן א געלד ענטשעדיגונג. טאָר מען דאך נישט פערזעסען, אז ס'זענען פערהאן ווירטעלייט, וועלכע האבען אין משך פון לאַנגע יאהרען פשוט סאבאַטירט אלע פערזאנלעכע פון דער מאכט און נישט דורכגע- פיהרט דעם קלענסטען רעמאָנט פון זייערע הייזער און אזוי ארום זיי פער- וואַרלאָזט און בפריוון דערפיהרט צו א צושטאנד פון בוי-פאליטיקייט. נאָכמער: ס'געפינען זיך אַזעלכע ווירטעלייט, וועלכע רואנירען ביידעס אונטערמערקט דאס הויז און שפעטער אינספירירען זיי אליין די בוי-מאכט דעם רואנירען בנין צו קוואליפיקא- רען איינצולייגען. און דעריבער געהט פשוט די בוי- מאכט מיט איהרע שטרענגע פערזא- רונגען אָבסאָרבירען אלע הייזער אין א גרעסערע מאָס אויף דער האַנד פון די ווירטעלייט, ס'בעקומט זיך דעם איינדרוק, ווי דאס וואָלט געווען א פערמיע פאר'ן סאבאַטאָר און אפילו פערברעכערישקייט פון אַזעלכע בעלי- בתים. אַזא צושטאנד טאָר לענגער נישט דויערען, די פארשיפט, אז מ'קאן בע- זייטיגען די לאַקאטאָרן פון א הויז אין פאל פון איבערבויען פאר א געלד- ענטשעדיגונג מוז אָבערשטען ווערען. ס'דאָרף אומבעדינגט צוריקגעשטעלט ווערען די אלטע בעשטימונג, אז די ווירטעלייט מוזען שטעלען אין רשות פון די לאַקאטאָרן אין אַזעלכע פאלען אנדערע ענטשפערעכענע וואוינונגען און בכלל טאָר נישט איינגעלייגט ווע- רען קיין הויז אויב דורכ'ן איבערבויע וועט די צאהל וואוינונגען זיך נישט ממשה'דיג פערגרעסערען. דעסלייכען מוז אויך די בוי-מאכט אין אכט נעמען די היינטיגע אויסער- גע-וועהליכע לאַגע פון די ברייטע מא- טען און זי דאָרף דעריבער נישט ארויסגעבען לייכט פערזאנלעכע אייני- צולייגען הייזער, ס'מוזען פונדעסטווע-

א נייע פלאן אויף לאַקאטאָרען

קאלען. אזא סומע דעקט ביים איצטיגען וואוינונגס יקות קוים א טייל קאסטען פון א דירה, יעדער פערזעסעט פון ווירטעלייט איבערצובויען דאס הויז טרייבט דעריבער אריין די לאַקאטאָרען אין א קאטעגאריע פאלע סיסטאציע. דער רוב פון זיי קאנען שוין מעהר נישט קומען צו קיין אייגענע דירה. אגב מוז מעסטגעשטעלטע ווערען דעריב א פאקט, אז די איצטיגע בוי- טענדענץ פון די ווירטעלייט קאן ווייט נישט בערעכטיגט ווערען מיט קיין געוועלשאפטליכע טעמים, נאָר זי האט א בולט'ען שפעקולאטיווען אינטער- שלאָק. מ'וואַרפט דאך אין הייזער מיט א גרעסערער צאהל קליינע דירות און מ'שטעלט אויף בנינים מיט א קלענערע צאהל אָבער דערפאר גרע- סערע קאמפארט איינגעריכטעטע וואוי- נונגען. דער חשבון איז דא א פשוט'ער. א לאַקאטאָר פון א קליינע דירה איז דאך ביכולת צו צאהלען אין בעסטען פאל א בערגניגצטע סומע דירה-געלד אין פערהעלטיסמיסטיקע צו זייער פערזענלעכע אנדערש איז אָבער שוין די זאכעלעכע פון א בעוואוינער פון א גרעסערע וואוינונג. אזא איינער-דיס- פאנירט מיט פרייערע הכנסות און ממילא לאָזט זיך פון איהם רחבות- דיגער קלענסטען דירה-געלד. פערהאן זאָגט אויך ווירטעלייט, וועלכע אונטערן פרעסעקס פון איבער- בויען דאס הויז פאר'ן ארויס זייערע לאַקאטאָרען מיט א שיבוש און אדורכ- פיהרענדיג א קליינעם ווייניג-קאסט- באַרען רעמאָנט פערזינגען זיי שפע- טער די זעלבע דירות פאר געשווא- לענע סומעס. לעצטענס האט אָבער דאס איינליי- גען הייזער אָנגענומען א גאָר אנדערע ווענדונג. דער שטויס דערצו קומט דאסמאל מצד דער בוי-מאכט. לויט דער פערזאנלעכע פון דער דערמאנטער מאכט ווערען מאכען היי- זער איינגעלייגט צוליב ארגאניזאציע, עסטעטישע און אין רוב פאלען צוליב טעמים פון עפענטליכע זיכערהייט. ליידער, זענען דאס אלס בלוז אַזעלכע הייזער, אין וועלכע ס'וואוינט די עקסעס אַרימקייט, ס'איז זיך גאָר- נישט פאָרשטעלען די פערזאנלעכע וואוי- נען אַזעלכע משפחות, וועלכע מווען איין וואָרט ווענען דער יודישער גע- פאָהר. דער יוד איז טאָקי טריף, זיין גרא- שען איז אָבער כשר...

דער לאַקאטאָר-שוין האט געזאָלט זיכערען די ברייטע מאכטען א דאך אי- בער'ן קאפ. אין די ערשטע צייטען האט ער טאָקע זיין אויפגאבע האַלד ווענען ערפילט, אויב א לאַקאטאָר האט רעגולערמאָס געצאהלט דירה- געלד און נישט געשטערט די אלגע- מיינע אָרונג און הויז, האט דער ווירט איהם נישט געקאנט אַרויסשטופען. א'אויסנאָהם פון דעם כלל האט דאס געזען פאָרגעוועהן בלוז אין פאל, ווען דער ווירט האט געהאלטען ביים אויפבויען א ניי הויז און דאס אַלטע האט דעריבער געמוזט איינגע- לעגט ווערען רעכענענדיג מיט'ן אומ- אומשטאנד, אז דורכ'ן איבערבויע פון הייז וועט די צאהל דירות פערגרע- סערט ווערען און ממילא וועט אזוי ארום אין א געוויסער מאָס די הער- שענדיג וואוינונגס נויט געלינדערט ווע- רען האָבענדיג אַזא אין זין אויס- שליסליך די טובה פון דער געוועלשאפט האבען די געריכטען געמענט פער- אָרדנען עקסמיטישע. אָבער אפילו אין דאזיגען איינציגען געוועלשאפטליכען פערזאנלעכען פאל האט מען אויך נישט געפאָהר די לאַ- קאטאָרען פון די אַלטע הייזער פריהער עקסמיטירען, פל'זמן דער ווירט האט נישט געשטעלט צו זייער דיספאָזיציע קיין אנדערע פאר זיי ענטשפערעכענע וואוינונגען. די „פערהימעט" נאָוועלע צום לאַ- קאטאָר-שוין פון 14 נאָו. 1935, וואס האט ליקוידירט די ממשות'דיגסטע הנחות, וועלכע דער לאַקאטאָרען שוין האט נאָך געגעבען די לאַקאטאָרען- מאכטען האט אויך „אָרומגעציפט" די דערמאנטע הנחה. לויט דער נייער נאָוועלע איז שוין דער ווירט נישט מחויב צו בעוואַרען די לאַקאטאָרען מיט קיין אנדערע דירות אין פאל, ווען ער לייגט אין דאס אַלטע הויז און אויף זיין אַרט שטעלט ער אַוועק א נייעם בנין. ס'איז גענוג, אז מ'צאהלט זיי אויס א בעשטימטע געלד-ענטשעדיגונג און זיי מווען די דירות פערלאָזען. די ענטשעדיגונג איז א נישטיגע. זי בעטרעפט קוים 13 חדשים דירה- געלד, אויב ס'האנדעלט זיך ווענען א 1-שטוביגע (מיט א קוך) וואוינונג און 7 חדשים, קוים געווען גרע- סערע וואוינונגען אָדער געשטעלט לאַ- ראקטעריסטיש. זאג איך טאָקי, אז ס'איז דעריבער גלייכער געווען צו זיין...

יודישע מארק-שטעהער צו ליקוידירען. יעדען דינסטאג און פרייטאָג קומען אויפ'ן זאואדויער מארק צעהנדליגער חברה-לייט און טעראַזירען די קריסט- ליכע קונים, וועלכע וואנען צו קויפן ביי יודען. די כוללגאנצע מאַכען זיך פלומרשט, אַז זיי פאָסאָגראַפירען אָב די קריסטליכע קונים, און ווען יענע שרעקען זיך פאָרט נישט אָב, שלעפט מען זיי מיט געוואלד אַוועק פון די יו- דישע בוידען. ס'פערשטעהט זיך, אז די יודען טא- רען נישט דערויף רעאגירען, ווארום באלד וועט מען זיי פאָרוואַרפען, אז זיי פאָרוואַרצען, שטענען די יודישע מארק-שטעהער אין געהאקטע וואונדער און קוקען צו ווי מען רייסט זיי ארויס דאס שטיקעל ברויט פון מויל. די פערזאנלעכע פון די יודישע מארק-שטעהער זיין זאָוואַדויער איז אין לשער. זיי קוקען צו ווי דער באַדען גליסט זיך זיי אַוועק פון אונטער די פיס און זיי קאנען גארנישט העלפען. און ווער קאן זיי דען יא העלפען? סיידיען די יודישע געוועלשאפט וואָלט אנגעשטרענגט אביסעל כחות צו קומען צו הילף די דאזיגע אומגליקליכע יו- דען אָדער ס'וואָלט זיך געטראַפּען איי- נער פון אונזערע יודישע קאפיטאליס- טען, וועלכער זאָל אַוועקנעמען די האנד פון הארצען און אויפבויען א האַלע פאר די יודישע מארק-שטעהער אין שטאדט. אויב דאס וועט נישט געשעהן, וועלען די עטליכע הונדערט יודישע מארק-שטעהער חרוב ומוחרב ווערען, ווייל אויפ'ן זאָוואַדויער מארק ארבייט דער טייוועל ווייטער.

מיט אלע בירגער פון לאַנד. אַרויסגעגעבן פון אַס דער דאָזי- גער הנחה, איז טאָקי שטענדיג צו וויסען, ווי אזוי אונזערע שטענעסאָ- ווער יודען וועלען בעלייגען זייער עק- זאמען אין משך פון 20-טען ביז'ן 27- טען ד. ה. דעם 19-טען האבען אונזערע שטענ- סטאָקאווער יודען דעם עקזאמען בע- לייגט, דער פראטעסט נאָר מיט קליי- נע אויסנאָהמען איז געווען אימפא- זאנט און ווירדיג. איצט איז ווידער די פראגע ווי אזוי אונזערע יודען וועלען זיך אויפפיהרען אין משך פון דער וואָך ד. ה. צי זיי וועלען זיך כאַטש 7 טעג אָנהאלטען פון בעוועקע צוקער- ניעס און אנדערע פערזאנלעכע צו ווי- כעלעבען, זעהר שטענדיג צו ווי- טען. און דער טייוועל אַרבייט ווייטער. די יודישע מארק-שטעהער אויף זא- וואַדויער שטעהען אויסגעברענטע צרות. א סך פון זיי האבען שוין לאַנג ליקויד- דירט זייערע בוידען און וואָלדערען זיך ארום, ווער אין די יודישע פאָבריק- לען פאר 2 גילדען א טאָג און ווער אין די פילאנטראָפישע אינסטיטוציעס נאך אונטערשטיצונגען. די איבריגע מאַטערען זיך נאך ביים קאַרען ביסעל סחורה, וואס זיי איז געלינגען גאָר צו דערחאלטען. די ווילדע אַנטיסעמיטישע ברואים, זעהנדיג, אַז נאָך אלע שיקאַנעס און טעראַר-אַקטען געמונען זיך נאָך א גע- וויסע צאהל יודישע מארק-שטעהער אויפ'ן זאואדויער מארק. קענען דאס נישט פערטראַגען און זיי ווענדען אַן אלע מיטלען אויך דאס לעצטע ביסעל

טעסט שטרייך געגען די געטאָבען אויף די הויכשווען, איז אויך ערקלערט געווארען אַנאַקציע פאר די יודישע אַקאָדעמיקער. די אַקציע בעשטעהט אין דעם, אז אין משך פון מיטוואך דעם 20 טען ביז מיטוואך דעם 27-טען ד. ה. זאָלען יודען שפענדען געוויסע געלד-סומעס לטובת די אַרימע יודישע סטודענטען. דאס געלד דאָרף אָבערשפאָרט ווע- רען פון דעם, וואָס יודען וועלען אין משך פון 20-טען ביז'ן 27-טען ד. ה. נישט בעוועבן קיין פערזאנלעכע, צו- קעניגעס א. ד. גל. פשוטער גערעדט- אין משך פון 7 טאָג זאָלען יודען פרא- ווען א שטיקעל טרויער. כ'ווייס נישט, ווי מען רופט אַזא אַקציע, צי דאס זאָל זיין א פראָטעסט געגען די פייניגער, צי דאס זאָל זיין אַנאַקס פון טרויער, איין זאך איז אָבער קלאָר, אַז אין דער איצטיגער צייט, ווען דאס פוילישע יודענטום קלאַמערט זיך מיט די געגל, כדי צו דערהאלטען זיין קוים, דאָרף אַזא בע- שלום אויסגעפיהרט ווערען אין די גאַנצע הונדערט פראצענט. עס איז איצט נישט קיין פראַגע פון פאָרטייאישע העגעמאָניעס אָדער גרו- פען-אַמביציעס, עס איז א פראַגע פון גאַנצען פוילישען יודענטום; אָנהויבענ- דיג פון דער „אגודה" ביז צום „פונד", זענען אלע מסכים, אַז דאָס פוילישע יודענטום מוז געבען אַ ווירדיגען ענט- פער, וועלכער זאָל קליינגען הויך און מוטיג: מיר וועלען זיך נישט לאָזען דערינדרען צו דער ראָל פון פאריער, מיר האבען דאס רעכט אויף לעבען און עקזיסטענץ, אויף גלייכע

אין וואָרט ווענען דער יודישער גע- פאָהר. דער יוד איז טאָקי טריף, זיין גרא- שען איז אָבער כשר... יודישע מאַגיסטראַט-בעאמטע... ווער האט דאס געזאָגט, אז מען געמט נישט צו קיין יודען אלס אָנגע- שטעלטע אין די קאמאנאָלע אינסטיטוצ- יעס. אַס כאַטש אַ שפאַציר מיט מיר אין פערשידענע טיילען פון דער שטאָדט, איבערהויפט אויף די פלעצער, וואס געהערען צום מאַגיסטראַט, וועט איהר זעהען צוזאַמען מיט קריסטליכע אַרבייטער אויך יודישע, אָהן אַ געטאָ. און נישט בלוז ביי דער שוואַרצער אַרבייט זענען יודען געשעפטיגט, נאָר אויך אין מאַגיסטראַט גופא, ביי פּויליש- אַרבייט, זענען בעשעפטיגט יודישע אָנגעשטעלטע. איי איהר וועט מיר ענטפערען, אַז די אלע אַרבייטער און אָנגעשטעלטע זענען נישט חס ושלום אָנגעזשירט גע- וואָרען דורכ'ן מאַגיסטראַט על מנת "קבל פרוס, כדי צו נעמען בעצאָהלס פאר זייער אַרבייט, נאָר דאָס זענען יונגעלייט, וועלכע זענען בעפרייט גע- וואָרען פון מיליטער-דינסט און לויט'ן געזעץ דארפן זיי אין משך פון יאָה- רען אָבאַרבייטען צו 6 טעג, און הויז ווי מיט דעם ענין בעשעפטיגט זיך דער מאַגיסטראַט, קומט ממילא אויס, אַז אויך יודישע יונגעלייט האבען די זכיה צו אַרבייטען עטליכע טעג אין מאַגיסטראַט - אַזא זיין אזוי, אָבער אַ פאָקס איז, ווען עס זיין אויף וואָס פאר אַנ'אופן, אַז מיר האבען אויך יו- דישע מאַגיסטראַט-אָנגעשטעלטע...

צווישען 20-טען און 27-טען. צוזאַמען מיט'ן פראַקלאַמירטען פרא- צעס שטרייך געגען די געטאָבען אויף די הויכשווען, איז אויך ערקלערט געווארען אַנאַקציע פאר די יודישע אַקאָדעמיקער. די אַקציע בעשטעהט אין דעם, אז אין משך פון מיטוואך דעם 20 טען ביז מיטוואך דעם 27-טען ד. ה. זאָלען יודען שפענדען געוויסע געלד-סומעס לטובת די אַרימע יודישע סטודענטען. דאס געלד דאָרף אָבערשפאָרט ווע- רען פון דעם, וואָס יודען וועלען אין משך פון 20-טען ביז'ן 27-טען ד. ה. נישט בעוועבן קיין פערזאנלעכע, צו- קעניגעס א. ד. גל. פשוטער גערעדט- אין משך פון 7 טאָג זאָלען יודען פרא- ווען א שטיקעל טרויער. כ'ווייס נישט, ווי מען רופט אַזא אַקציע, צי דאס זאָל זיין א פראָטעסט געגען די פייניגער, צי דאס זאָל זיין אַנאַקס פון טרויער, איין זאך איז אָבער קלאָר, אַז אין דער איצטיגער צייט, ווען דאס פוילישע יודענטום קלאַמערט זיך מיט די געגל, כדי צו דערהאלטען זיין קוים, דאָרף אַזא בע- שלום אויסגעפיהרט ווערען אין די גאַנצע הונדערט פראצענט. עס איז איצט נישט קיין פראַגע פון פאָרטייאישע העגעמאָניעס אָדער גרו- פען-אַמביציעס, עס איז א פראַגע פון גאַנצען פוילישען יודענטום; אָנהויבענ- דיג פון דער „אגודה" ביז צום „פונד", זענען אלע מסכים, אַז דאָס פוילישע יודענטום מוז געבען אַ ווירדיגען ענט- פער, וועלכער זאָל קליינגען הויך און מוטיג: מיר וועלען זיך נישט לאָזען דערינדרען צו דער ראָל פון פאריער, מיר האבען דאס רעכט אויף לעבען און עקזיסטענץ, אויף גלייכע

לויטן

Państwo Dr-stwo ALEKSANDER WOLBERG złożyli w Towarzystwie Dobroczyńności zł. 7.350- dla uczczenia pamięci ich córki b.p. Anieli Franciszki Wolberg-Konheimowej do podziału według poniższego spisu:

1) Szpital Tow. Dobr. dla Żydów na Zawodziu zł. 2500-	
2) Dom Starców i Sierot im. „Mina Werda“ 1400-	
3) Ochrony przy Tow. Dobr. dla Żydów 800-	
4) Opieka nad biednymi matkami przy Tow. Dobr. 200-	
5) Kolonje Letnie przy Tow. Dobr. 200-	
6) Pomoc Doraźna przy Tow. Dobr. 500-	
7) Bejs Lechem 200-	
8) T.O.Z. 260-	
9) Gemilas Chesed na ręce p. prez. Gostyńskiego 150-	
10) Sekcja dokarmiania dzieci na ręce p. Rom. Markowiczowej 150-	
11) Tow. „EZRA“ 75-	
12) Linas Hacedek 50-	
13) Ferma Ogrodnicza Żyd. 75-	
14) Ochrona im. Pereca na ręce p. Dr. Sarnowej 100-	
15) Nowa synagoga 100-	
16) Dom Noclegowy Hachnusas Orchim 50-	
17) Tow. Achi Ezer 50-	
18) Kasa Bezprocentowa przy Cent. Det. i Drobn. Kupców, Ogrodowa 5 150-	
19) Gemilas Chesed na ręce p. mec. Konarskiego 150-	
20) Tomchaj Anyim, ul. Berka Joselewicza 50-	
21) Tow. Ostatnia Posługa, Warszawa, Grzybowska 21 150-	

łącznie zł. 7350-
Poza tem dla wstydzących się żebrać do własnego naszego uznania Drostwa Wolberg 150-
w sumie zł. 7500-

צורקלערונג

אין צוואמנהאנג מיט דער ערקלערונג פון ה' זשעריקער אין דער „שטענעם-שטרייך“ נומער 42 וועגן דעם אינצידענט מיט דער פאמיליע וואלבערג, וואו מ'האט נאמען אין איר דערמאנט געווארן, אז עס מאכט דעם איינדרוק, דאך איך האב מסכים געווען מיט דער האנדלונג פון דער גמיע-פערוואלטונג, געפין איך פאר נויטיג פערשטעלען, אז איך בין געווען געגען דער האנדלונג פון דער גמיע-פערוואלטונג און עס האט מיך געוואוינען צו געהן אין דער קהלה אריין, כדי עס זאל נישט קומען צו דעם, וואס עס איז געשעהן, איך בין נישט געקומען אין קיינעם נאמען און ממילא בין איך קיין צו נישט געוועזן.

מיט דרך-אין

חיים וועקסלער.

געשאפט א שלום-עליכם-קולטור-געזעלשאפט אין ארץ-ישראל.

ע גרופע פריינד פון יודישער קולטור ווי אויך עטליכע בעקאנטע שיי-בער אין א"י זענען צוגעטרעטן שו-פון א געזעלשאפט פאר די אלע וואס ווילען זיך אויסלעבען אויף יודיש אין א"י.

די געזעלשאפט איז שוין לעגאלי-זיט געווארן דורך דער מאכט-אני-טער דעם נאמען „אגודה למען תרבות ע"ש שלום-עליכם בא"י“ (שלום-עליכם קולטור געזעלשאפט אין א"י).

די אינצאטיוו-קאמיטעט בעשטעהט פון די חברים יוסף הייבלום, יהושע לוסקאווסקי, אברהם לים און יעקב שטאל (תל-אביב), וועלכע האבען בע-טלאסען צו רופען די נאָהנטסטע טעג די גרינדונגס פערזאנלעכע אייגענעם-לאקאל און אנהויבען א ברייט פער-צווייגטע ארבייט אויף אלע געביטען פון יודישער קולטור און שאפען. געזעלשאפטען און יחידים, וועלכע ווילען זיך שטעלען מיט דער געזעל-שאפט אין פערבינדונג זאלען זיך ווע-דען לויטן אדרעס:

אגודה למען תרבות ע"ש שלום-עליכם בא"י.

תל-אביב, P. O. B. 4135

נדבות פאר דער געז. „חומכי עניים“

ה' אלעזר פלאצקער 50 קילא ברויט. ה' פ. פראפארט צו דער יאהרצייט פון זיין מוטער 10 קילא ברויט. ה' ש. קאץ צו דער יאהרצייט פון זיין מוטער 10 קילא ברויט. ה' א. ניימאן צו דער יאהרצייט פון זיין מוטער 10 קילא ברויט. ה' לייבלי רובינשטיין 5 קילא ברויט. ה' ג. גרינבערג 50 גראשען.

נדבות פאר'ן יודישען שפיטאל
ה' יוסקינד פרידריך 5 זל.
ה' שלמה ראדשיצקי 2 זל.

Lekarz-Dentysta
Henryk Lejzerowicz
przeprowadził się
na ul. Aleja 32 m. 3
telef. 17-57.

איז פרייגעשפראכען געווארען.

אין די מאטיווען האט דאס געריכט בעטאנט, אז כאטש דער וועקסלע איז אין קריטישען מאמענט נישט געווען ווי געהעריג אנגעשטעלט, האט דאך דאס געריכט נישט פערשטעלט, דאס בעיקר האט דעם האנד-צייכען געגעבען. אויב דער מאטעריאל פיהרער פון דער טאפער, וועלכער איז בעת דער קא-טאטראפ אומגעקומען, איז אריינגע-פאהרען אויף דער סטאציע און ס'ג-נאל, האט ער פערזאנלעך די קאטע-סטראפ. ס'איז אויך מעגליך, אז דער מאטעריאל פיהרער איז אריינגעפיהרט גע-ווארען אין א טעות דורך א צופעליג שטעהענדע ווייטיגע פערזאן.
ביי אועלכע אומשטענדן האט דע-ריבער דאס געריכט דעם אנגעקלאגטען פרייגעשפראכען.

אָבער...

עס איז שווער א קעמפל דורכצוקרי-כען דורך א אויער פון א נאָדעל...
עס איז נאך שווערער פרייטאג אין דער פריה אויפ'ן נישטערן הארצען צו בעקומען א הילף-אלע פון 100 זל. וואס א חבד האט פערשפראכען צו באַרגען דאנערשטאג אין אָווענד, זייענדיג ביי א גוטען הומאָר.

אָמסווערסטען איז אָבער צו ערוואַר-טען א געוויסע פון דער לאַטעריע, ווען מען בעזיצט נישט קיין לאַט.
לאַמיר זאָגן געדענקען, אז די ציהונג פון דער ערשטער קלאס פון דער פער-ציגסטער קלאסע-לאַטעריע הויבט זיך שוין אָן דעם 21 טען ה. מ. און דער וואס וויל געווינען מוז זיך אומבעדינגט בעזאָרגען מיט א לאַט.

פון י.מ.ס.ב., „מכבי“.

פון 1 טען נאוועמבער 1937 יאהר ווערט אנגעהויבען צו פיהרען גימנאס-טישע אייבונגען פאר קינדער ביים „מכבי“. דער ערשטער קאמפלעט איז פאָרלויפֿיג פאר מיידלעך. די אייבונגען וועלען פארקומען רעגולער יעדען מאָנ-טאָג און מיטוואָך פון 5 30 ביז 6 30 אווענד. די יודישע מוטערס דאָרפֿען ווי אָמסווערסטען איינצושטייען זייערע קינדער, בכדי זיי זאָלען קאנען אַנטויל-נעמען אין די אייבונגען, וועלכע ענט-וויקלען און מאכען געוונד דעם יונגען קערפער.

— די גימנאסטישע אייבונגען פאר מענער האבען זיך שוין אנגעהויבען און קומען פאר יעדען דינעסאג און דאנערשטאג פון 8 ביז 9 א זיגער אָווענד אונטער דער לייטונג פון אינ-סטרוקטאָר כוואַט.

— די אייבונגען פון דער באַקס-טעק-ציע קומען פאר רעגולער יעדען דינ-סטאג און דאנערשטאג פון 9 ביז 10 א זיגער אָווענד. עס ווערען אנגענומען איינשטייבונגען פון נייע מיטגלידער.

— די גימנאסטישע אייבונגען פאר פרויען קומען פאר סטאָביל יעדען מאָנ-טאָג און מיטוואָך פון 8 ביז 9 א זיי-גער אָווענד אונטער דער לייטונג פון מגר. היטנער, פראָפ. פון היגען יודישען גימנאזיום.

— דער לעזע-זאָל ביים „מכבי“ איז טעטיג יעדען טאָג אין אווענד. עס גע-פינען זיך כמעט די גאנצע יודישע און פוילישע פרעסע ווי אויך א גאנצע רייע צייטשריפטען און זשורנאלען אין פערשידענע שפראכען. פאר מיטגלידער איינגאנג פריי.

— שבת, דעם 23. ד. ת. 3 א זיגער נאכמיטאג קומט פאר דער ערשטונג פון היינערהיגען סטאָג אין לאַקאל פון „מכבי“ דער ערשטער פינג פאָנג-מעשט צווישען מכבי און הפועל. דער מעשט וועט פאר צו זיין אינטערעסאנט צוליב דעם וואס ביידע קלובען שפילען ארויס זייערע בעסטע קרעפטען.

— ביים פראיין איז געשאפט א קולטור-קרייז. דער ערשטער אָווענד, געוויימטע יודישע געשיכטע און ליטע-ראטור מיט'ן אַנטייל פון אַדו. 7. אַש און אַפֿל. אַדו. סאַנדזער, וועט פאָר-קומען פרייטאג-צו-אַפֿטס, דעם 29 ד. ת. — שבת, דעם 30 ד. ת. קומט פאר אין לאַקאל פון מכבי, קאָטעדראַלע 13, א וואַקאל און טאָג-אָווענד פערבונדען מיט דער ערשטונג פון לעזע און פער-וויינגען זאָל. איינגאנג אויפ'ן אווענד אויפ'ן גרונד פון איינלאָדונגען. אין פראָגראַם פון אָווענד: רעציטאַציעס, נסאָנג, מסיק.

דער פראַטעס-שטרייך אין טשענסלאָווא

דער שטרייכענדער המון אין די אַלעס איז כסדר געוואקסען און האט זיך מיט דער צייט פערזאָנדלעך אין אַנאַימפּאָזאנטע מאָניפעסטאַציע. עס האבען געשטרייכט אָהן אויסנאָהם אלע יודישע פאבריקען, ארבייטער, האנדווערקער, סוחרים, קאָלפּונקעס און אין א טייל גרעסערע פאבריקען, ווי: וואַלקאָן, קאָסמאָס, דזינאַלעשינסקי, „פּענאַ“, „מעטראָס“, זינבערשטיין, פא-פערניע א.א., האבען צוזאמען מיט די יודישע, אויך געשטרייכט די דאָרט-בעשעפטיגטע פוילישע אַרבייטער.

אין דער פאבריק, האָראַוויטש און שוואַפּיט האבען די קריסטליכע אַרביי-טער, אלס אויסדרוק פון סאָלידאַריטעט צו זייערע יודישע חברים איבערגע-טען די אַרבייט 11 א זיגער און אָב-געהאלטען א מיטינג, אויף וועלכען ס'איז אַרויסגעטרעטען דער פארשטעהער פון „בונד“ ה' דוד קליין און פון די קלאָסען - פּעראַיינען ה' פאַלזשקעוויטש. נאכ'ן אָנגעמען א סאָלידאַריטעטס-רעזא-לוציע, זענען די אַרבייטער 12 א זיי-גער צוריק צוגעטרעטען צו דער אַר-בייט.

אין די פאַוועקענע שולען 12 און 15 זענען אלע שילער, וואס בע-שטעהן בלויז פון יודישע קינדער געקומען אין די שולען און נאך א פערשטענדיגונג צווישען זיך, האבען זיי, טראץ די אויפפאָדערונגען פון די קריסטליכע קערעווינקעס פערלאָזט די שולען, סאָלידאַריזירענדיג זיך מיט דער פראָטעסט אַקציע. בלויז אין דער 7-טער אבטיילונג פון דער שולע נומער 15 און אין דער שולע נומער 13 אין אלע אבטיילונגען זענען די למוזים פארגעקומען נאָרמאַל.

קאָנפערענץ אין דער קהלה וועגען ענין ר"ר וואַלבערג.

אלע ביי-יגעטיגע און ניי-אויסגעוועהלטע קהלה פאָרשטעלער, כדי געהערן ארויס-צוקלערען און צו בעלייכטען דעם דערמאנטען ענין.
א בעריכט וועגען דער נעכטיגער קאָנפערענץ וועלען מיר ברענגען אין נעכסטען נומער פון אונזער ציי-טונג.

פראָצעס פון 7 נאָראַוועזעס פאר האַקען שוויבען אין קאמיק.

דאס קרייז געריכט האט בעטראכט דעם פראָצעס פון סטאניסלאָו גרא-באווסקי, ראָמאן באַראַנסקי, וואַדיסלאָו קוש, וואַדיסלאָו שטשעקורא, סטשפאן הויטני, אלעקסאנדער יאָזעפּמבינסקי און וואַלאָו סאָבאַניאָק, וועלכע דער בע-שולדיגונגס-אָקט האט פאָרגעוואָרפען, צו דעם 21 טען יוני ה. י. האבען זיי אין דאָרף קאמיק זיך בעטייליגט אינ'ם עפּעסליכען צוזאמענגעלויף, וואס איז מיט געמינזאמע כחות בענגענען א געוואלדהאט געגען פערמענען פון די קאמיקער יודישע איינוואוינער דורך אויסהאַקען די שוויבען, ווי אויך פער-ניכטען און אויסברעכען די טהירען און פערשטער-ווייטונגס, צווישען אַנדערע אין די וואוינונגען פון יעקב קאַרפּין, שרה ליעבערמאַן, פנחס ערליך ווי אויך אין שטאָדטישען בית-המדרש.

אין רעולאָטע זענען אויסגעהאַקט געווארען אַנצור 500 שוויבען, ס'זענען פערניכטע געווארען מיט העק און שטיקער אייזענס די טהירען און פער-נאכ'ן אויסהערען די רעדעס פון די צדדים האט דאס געוויכט פער'מאשט בלויז דעם אָנגעקלאָגטען גראַבאווסקי אויף 8 חדשים תמיסה און די איבריגע פולשטענדיג פרייגעשפראכען.

די געלייטענע יודען האבען אַריינגע-טראָגען א צווייל תביעה פאר די אויס-געהאַקטע שוויבען, אָבער דאס געריכט האט זי דערווייטערט.

פראָצעס וועגען דער קאָטאטראַפּע מיט'ן לוקס - טאָרפעזאָ.

מערקונג פון פערקעהר-דיזשורני אַנצו-שטעלען דעם וועקסלע אויף אַנאַנד-רער ליניע.
דער ריכטער-קאמפלעס איז בעשטא-נען פון פארוינער נאָקאַנעטשני, בייז-צענדע: טערפילאָווסקי און רעדער; אַנ-קלאָגער - פאדראַקורא וואַטשעכאָו-סקי, פערטיידיגער - אַדו. אילאס פון ווארשא.
נאכ'ן אויסהערען א רייה עדות און דעם זאך קענער אַלבערט גיאָקוויטש פון ווארשא האט דאס געריכט שבת ארום 12 א זיגער מיטאג ארויסגעטרא-גען דעם אורטייל, לויט וועלכען בעיקר

דינעסאג פון באָלד אינדערפרי אָן האט געהערשט אין דער שטאָדט א לעהאַפּטע בעוועגונג. די גאנצע יודישע בעפולקערונג איז געוועזען אַרויסגע-גען מיט'ן רוף אדורכצופיהרען דעם פראָטעס-שטרייך. עס האבען זיך גע-וואָרפען אין די אויגען א גרויסע גרופע שילער מיט זייערע ביכער אין די הענד, וועלכע האבען זיך צוריקגע-קעהרט פון די שולען און כמעט דע-מאָנטירטו שפאַצירט אין די גאסען. פאר א רייה איינגענוג אין די שולען זענען געוועזען צו בעמערקען אויפ-שריפטען: „מיר פראָטעסטירען געגען געטאָ“

שוין 9 א זיגער האט זיך ארויס-געוויזען, אז דער שטרייך, וועל-כער איז פראָקלאַמירט געווארען דורך אלע אָרגאניזאציעס אין פאָרטשייט, וועט אדורך זעהר אימפּאָזאַנט. גרויסע גרו-פען אַרבייטער פון די היגע פאבריקען און וואַרשטאָטען האבען זיך בעוויזען אין גאס. אלע געוועלכער אין שטאָדט זענען געבליבען געשלאָסען, זאָגאר די שוויפענסטער זענען געבליבען נישט-געפענט. די סוחרים האבען אויך גרופענווייז שפאַצירט אין גאס.

10 א זיגער פריה האבען אונגעהוי-ערע מענשען-מאָסען געשטראָמט אויף פילסודסקי 17, וואו ס'האט געוואלט פארקומען דער עפענטליכער מיטינג פון „בונד“. דער מיטינג איז אַפער פער-באָטען געווארען און די אָנגעקומענע פאָליציי האט די פערזאָמלעכע בעפוי-לען זיך פונאַנדערצוגעהן. עס זענען אויך קאָנפליקט געווארען די אויפ-הערען פון צענטראַל-ראַט און פון אַרטיגען קאמיטעט פון „בונד“, וועלכע האבען גערופען צום שטרייך און מיטינג.

קאָנפערענץ אין דער קהלה וועגען ענין ר"ר וואַלבערג.

פון די קהלה-קרייזען טיילט מען אונז מיט פאַלגענדעס:
אין צוזאמענהאַנג מיט דער העצער-י-שער קאמפאניע, וואס ווערט ווייטער געפיהרט געגען דער קהלה אין ענין ד"ר וואַלבערג, האט די קהלה מערדע-ל-טונג אויף נעכטען אין אָווענד צונויפ-גערופען א ספעציעלע קאָנפערענץ פון

פראָצעס פון 7 נאָראַוועזעס פאר האַקען שוויבען אין קאמיק.

דאס קרייז געריכט האט בעטראכט דעם פראָצעס פון סטאניסלאָו גרא-באווסקי, ראָמאן באַראַנסקי, וואַדיסלאָו קוש, וואַדיסלאָו שטשעקורא, סטשפאן הויטני, אלעקסאנדער יאָזעפּמבינסקי און וואַלאָו סאָבאַניאָק, וועלכע דער בע-שולדיגונגס-אָקט האט פאָרגעוואָרפען, צו דעם 21 טען יוני ה. י. האבען זיי אין דאָרף קאמיק זיך בעטייליגט אינ'ם עפּעסליכען צוזאמענגעלויף, וואס איז מיט געמינזאמע כחות בענגענען א געוואלדהאט געגען פערמענען פון די קאמיקער יודישע איינוואוינער דורך אויסהאַקען די שוויבען, ווי אויך פער-ניכטען און אויסברעכען די טהירען און פערשטער-ווייטונגס, צווישען אַנדערע אין די וואוינונגען פון יעקב קאַרפּין, שרה ליעבערמאַן, פנחס ערליך ווי אויך אין שטאָדטישען בית-המדרש.

אין רעולאָטע זענען אויסגעהאַקט געווארען אַנצור 500 שוויבען, ס'זענען פערניכטע געווארען מיט העק און שטיקער אייזענס די טהירען און פער-נאכ'ן אויסהערען די רעדעס פון די צדדים האט דאס געוויכט פער'מאשט בלויז דעם אָנגעקלאָגטען גראַבאווסקי אויף 8 חדשים תמיסה און די איבריגע פולשטענדיג פרייגעשפראכען.

די געלייטענע יודען האבען אַריינגע-טראָגען א צווייל תביעה פאר די אויס-געהאַקטע שוויבען, אָבער דאס געריכט האט זי דערווייטערט.

מערקונג פון פערקעהר-דיזשורני אַנצו-שטעלען דעם וועקסלע אויף אַנאַנד-רער ליניע.
דער ריכטער-קאמפלעס איז בעשטא-נען פון פארוינער נאָקאַנעטשני, בייז-צענדע: טערפילאָווסקי און רעדער; אַנ-קלאָגער - פאדראַקורא וואַטשעכאָו-סקי, פערטיידיגער - אַדו. אילאס פון ווארשא.
נאכ'ן אויסהערען א רייה עדות און דעם זאך קענער אַלבערט גיאָקוויטש פון ווארשא האט דאס געריכט שבת ארום 12 א זיגער מיטאג ארויסגעטרא-גען דעם אורטייל, לויט וועלכען בעיקר

